

Áo Yếm: Trang Phục Xưa của Việt Nam

Hình ảnh những cô gái thướt tha trong tà áo dài duyên dáng từ lâu đã trở thành biểu tượng của Việt Nam. Tuy nhiên, nhìn lại quá trình phát triển về lịch sử trang phục dân tộc, Việt Nam không chỉ có áo dài mà còn có áo yếm - thứ trang phục không thể thiếu của người con gái ngày xưa. Ngày xưa áo yếm thường chỉ được gọi với cái tên nôm na là yếm, đó là thứ trang phục đã có từ bao đời nay vẫn còn giữ được cho đến ngày nay. Yếm là một thứ áo lót không thể thiếu của người phụ nữ Việt xưa. Nó là một tấm vải hình thoi hoặc hình vuông có sợi dây để quàng vào cổ và buộc vào sau lưng, được dùng để che ngực.

Không chỉ vào chốn cung đình với các mệnh phụ công nương, cái yếm còn ra ruộng đồng "dầm mưa dãi nắng" với người nông dân và cùng với chiếc áo tứ thân, cái yếm theo chị em đến với hội đình đám, góp phần tạo nên bộ "quốc phục" của quý bà thời xưa. Một số nhà nghiên cứu cho rằng chiếc yếm được ra đời là để tôn lên cái lưng ong vốn được xem là một nét đẹp của người phụ nữ trong văn hóa Việt Nam. Theo quan niệm truyền thống của người Việt, một cô gái đẹp là phải có cái lưng được thắt đáy nhỏ nhắn như cái lưng ong. Người Việt xưa cho rằng những cô gái với cái lưng ong không chỉ mang một dáng hình đẹp mà còn có đầy đủ tất cả những đức hạnh của một người vợ, người mẹ.

Cái yếm xuất hiện trong cuộc sống của người dân Việt Nam không biết tự lúc nào và mãi tới đời nhà Lý (thế kỷ 12) cái yếm mới "định hình" về cơ bản. Theo dòng lịch sử, cái yếm không ngừng biến đổi, nâng cao tính thẩm mỹ qua những lần cải tiến.

Ở thế kỷ 17, cái yếm vẫn chưa có sự thay đổi lớn lao về hình thức. Thế kỷ 19, cái yếm có hình vuông vát chéo trước ngực, góc trên khoét lỗ làm cổ, hai đầu của lỗ, đính hai mẩu dây để cột ra sau gáy.

- Nếu cổ tròn gọi là yếm cổ xây,
- cổ nhọn đầu hình chữ V gọi là yếm cổ xẻ,
- Phần cuối hình chữ V mà xẻ sâu xuống gọi là yếm cổ cánh nhọn.

Bước sang thế kỷ 20, áo yếm càng được sử dụng phổ biến với nhiều kiểu dáng và mẫu mã phong phú.

- Dành cho người lao động có yếm màu nâu dẹt bằng vải thô. Người lớn tuổi mặc yếm màu thẫm.
- Con gái nhà gia giáo mặc yếm nhiều màu, trang nhã và kín đáo. Loại yếm "ôm ờ", màu sặc sỡ, cổ cắm sâu trễ quá bờ ngực, "thách thức" chỉ dân "trời ơi" dạng Thị Mầu mới mặc. Thời kỳ "cách tân" này, cổ yếm thường được "dần" thêm ba đường chỉ để "bảo hiểm" hoặc may viền lần vải, thêu hoa cặp theo đường biên cổ.
- Một loại yếm hay được các cô gái sử dụng nữa là "yếm đeo bùa". Gọi là yếm đeo bùa bởi người mặc chúng thường để xạ hương vào trong túi vải nhỏ đeo cạnh yếm, đó chính là thứ vũ khí vô cùng lợi hại của các cô gái thời xưa...

Không chỉ vậy, chiếc yếm còn làm nên những câu chuyện tình yêu vô cùng độc đáo. Xưa, các cô gái khi hẹn hò người mình yêu thường "ém" một miếng trà trong chiếc yếm của mình, dân gian gọi đó là "khẩu trà dài yếm". Có lẽ không có thứ trà nào "linh thiêng" hơn loại trà dài yếm này.

Để trở thành "quốc phục" của quý bà quý cô trước khi chiếc áo dài ra đời, đi kèm với cái yếm là chiếc áo cánh khoác ngoài không cài cúc. Khi ra ngoài bên ngoài chiếc yếm phải có thêm chiếc áo dài, chiếc váy lưới trai bằng lĩnh, dải lụa đào hoặc màu mỡ gà thắt ngang lưng, cái xà tích bạc lủng lẳng, bộ "độ nghề" ăn trầu bên phía cạnh sườn, chân mang dép. Chưa hết, phục trang ra đường còn phải kể đến là hai chiếc khăn đội đầu: khăn nhiễu (quấn bên trong) và khăn mỏ quạ (trùm bên ngoài). Nếu đứng dịp hội hè đình đám các cô gái thường trang bị thêm cho mình chiếc nón quai thao, tóc vấn cao cài lược. Suốt chiều dài lịch sử, cái yếm đã đi vào "giấc mơ" của biết bao thế hệ mây râu.

*Trời mưa lấy yếm mà che
Có anh đứng gác còn e nỗi gì?.*

Đáp lại, các nàng cũng chẳng vừa:

*Ước gì sông hẹp tà gang
Bắc cầu dài yếm cho chàng sang chơi.*

Cái yếm là thứ trang phục vừa kín đáo, vừa... "ôm ờ" một cách nghệ thuật và độc đáo. Chẳng thế mà Thị Mầu nói với chàng nô:

*Gió xuân tốc dải yếm đào
Anh trông thấy oản sao không vào thắp hương!.*

Cuộc cách mạng yếm xảy ra vào thế 20 khi các kiểu áo Tây phương xâm nhập vào Việt Nam với sự ra đời của rất nhiều kiểu yếm và áo ngực mới lạ. Trang phục du nhập vào có tính tiện dụng hơn hẳn nên Yếm không còn được sử dụng rộng rãi nữa, yếm thường chỉ được dùng cùng với các trang phục cổ trong các dịp lễ hội truyền thống. Ngày nay chiếc yếm đã được cải tiến gọi là áo yếm để dùng cho các em gái mới lớn. Áo yếm dùng mặc trong có hai dây đeo lên vai thay vì trước đây chiếc yếm có hai dây buộc quanh cổ và hai dây bên buộc ngang lưng... nhưng chiếc áo yếm ngày xưa vẫn xứng đáng là một di sản trang phục của Việt Nam.

Thu Hương

Vài vần thơ nói về cái áo yếm.....

Ta vẫn gặp lại nó thấp thoáng trong nhiều vần thơ cũ với những cung bậc cảm xúc rất tinh tế mà sâu sắc: Chiếc yếm! Mỗi khi đọc những vần thơ nói về cái trang phục cổ truyền ấy của phụ nữ Việt Nam, trong lòng ta lại dâng lên một niềm hoài cổ. Thời xưa, các cụ ta quan niệm người con gái được coi là đẹp khi mặc trang phục phải biết phô một cách kín đáo những đường nét của cơ thể:

Những hình Yếm (thời đại văn minh) dưới đây không đáp ứng tiêu chuẩn nói trên

